

DEL 4

Anbefalinger for videreføring
av reformen

1. TROSOPPLÆRINGSREFORMEN I ET TIÅRSPERSPEKTIV

NOU 2000:26 beskrev en treleddet innføring av trosopplæringsreformen over en tiårsperiode. Den omfattende høringsrunden ga støtte til et slikt tiårsperspektiv på innføring av reformen. Både Kirkemøtet og stortingsmeldingen videreførte en innføring over ti år. Reformen ble vedtatt med en innledende forsøks- og utviklingsfase som skal gi viktige svar med tanke på hvordan reformen skal videreføres. Denne fasen ble satt til fem år og ble prosjektorganisert med en egen styringsgruppe utnevnt av Kirkerådet.

Ut fra erfaringene disse fem årene, og erkjennelsen av at dette er en omfattende og krevende reform, så vil Kirkerådet anbefale at reformen fortsatt sees som en prosess med ulike faser. For fasen etter den innledende femårige forsøks- og utviklingsfasen er Kirkerådet besluttsende myndighet, da Styringsgruppa for trosopplæringsreformen avslutter sin periode med å sende ny plan for trosopplæring ut på høring vinteren 2009. Kirkerådet må derfor ta stilling til anbefalingene fra Styringsgruppa.

Den innledende fasen, prosjektperiode (2004–2008)

Reformen ble innledet av en femårig forsøks- og utviklingsfase som var prosjektorganisert. Som rapporten viser, var fasen preget av et omfattende forsøks- og utviklingsarbeid som til sammen legger et godt grunnlag for innføringen av reformen i alle menigheter. De neste fem årene av inn-

føringen vil preges av to faser som delvis overlapper hverandre, i den forstand at noen menigheter vil starte innføringen av reformen samtidig med at andre vil være i ferd med å konsolidere reformen hos seg. Denne overlappingen skyldes at reformen så langt er blitt trappet opp økonomisk over tid.

Gjennomføringsfasen, innføring av reformen i alle menigheter 3–5 år (2009–2011/13)

I denne fasen vil menigheter som ikke har vært prosjektmenigheter, innføre reformen, og prosjektmenighetene går over til drift. Denne gjennomføringsfasen setter høye krav til veiledning, videreføring av kvalitetsprosessene og etablering av ordninger for en kontinuerlig fornyelse av kirkens trosopplæring. Fokus på rekruttering og materiellutvikling i lys av ny plan vil også prege arbeidet i denne fasen. Forsøks- og utviklingsfasen har igangsatt en meget omfattende forsøksvirksomhet som krever en langsiktig faglig bearbeiding for å sikre det læringspotensial som ligger i reformen.

I gjennomføringsfasen er det en målsetting at:

- menighetene får et ressursnivå som sikrer en systematisk og sammenhengende trosopplæring for alle døpte med en dimensjoneringsnorm på 315 timer, eller den dimensjon for trosopplæring som ny plan for trosopplæring vil gi.
- det er en ressursfordeling som sikrer reell økning og en rettferdig/tjenlig fordeling til menighetenes trosopplæring.

Styrt implementeringsprosess

En styrt implementeringsprosess vil sikre at de erfaringene som er generert gjennom forsøksfasen, blir videreført. Den infrastruktur som er bygget opp for erfaringsdeling, bør videreføres og koordineres gjennom et nasjonalt ledd som i forsøksfasen. Ny plan for kirkens trosopplæring vedtas og innføres i alle menigheter som del av denne perioden. Erfaringene med de fem første årene av reformen tilsier at det er behov for innsats regionalt og nasjonalt for å betjene menighetenes utviklingsarbeid. I denne gjennomføringsfasen vil Kirkerådet anbefale at bispedømmene får en sentral rolle som regionalt mellomledd mellom Kirkerådet og menighetene i faglig støtte knyttet til innføringen av ny plan for trosopplæring og tildeling til kirkelige fellesråd ut fra en nasjonal fordelingsnøkkel. Styringsgruppa vil anbefale en nasjonal ledelse av gjennomføringsfasen som bygger videre på erfaringene fra forsøksfasen.

Forutsigbar opptrapping

Behovet for en forutsigbar opptrapping vil være særdeles viktig for innføringen av reformen i alle menigheter, slik at alle barn og unge får samme muligheter til en fornyet trosopplæring. For å sikre dette anbefaler Styringsgruppa at bevilgningene i denne fasen gis som øremerket tilskudd til Kirke-

Det er derved nødvendig at innføringen av reformen i alle menigheter blir gjennomført på så kort tid som mulig og med så stor forutsigbarhet som mulig.

rådet med bispedømmerådet som regional forvalter. Dette vil sikre det nødvendige fokus som innføringen av en så omfattende reform krever. Det vil også styrke muligheten for at erfaringene fra forsøksfasen reelt preger opptrappingen videre av reformen, samt en tjenlig og rettferdig fordeling av midler til menighetene/fellessrådene. Det er samtidig et sentralt mål at også gjennomføringsfasen holder de administrative kostnadene så lave som mulig, samtidig som de faglige og administrative behovene er store.

De samfunnsendringer som skapte reformen, blant annet bortfallet av kristendomsfaget som trosopplæring, er gjennomført for mange år siden. Likeens er de endringer som ble vedtatt som en del av reformen, allerede gjort gjeldende for alle menigheter, bl.a. endringer mht. konfirmasjonsundervisning i skoletiden og begrensning når det gjelder trosopplæring i SFO. Det vil si at vedtaket om trosopplæringsreformen så langt har virket begrensende for mange menigheters trosopplæring. Det er derved nødvendig at innføringen av reformen i alle menigheter blir gjennomført på så kort tid som mulig og med så stor forutsigbarhet som mulig.

Skal dekke driftsmidler

Stortingskomiteen var tydelig på at det ikke er aktuelt å legge nye utgiftsplikter på kommunene i forbindelse med reformen. Dette medfører at tildelingene også skal dekke driftsmidler. Tildelingene gis gjennom tildelingsbrev og utløser en rapporteringsplikt.

Styringsgruppa anbefaler å legge opp til en kort gjennomføringsfase og mener at prosjektperioden har lagt et tilstrekkelig grunnlag for en slik rask implementeringsprosess. Styringsgruppa anbefaler ikke å videreføre en søknadsbasert opptrapping for denne fasen. Det har vært gjennomført fire omfattende søknadsrunder i prosjektperioden, og det er i 2008 blitt gjort erfaringer med en alternativ måte å tildele menigheter/fellessråd midler på i opptrapping av reformen.

En konsolideringsfase hvor reformen integreres i normal virksomhet (2009–2013)

Etter hvert som menighetene får midler og innfører reformen, vil trosopplæringsreformen bli integrert i menighetenes normale virksomhet. De støttestrukturer som har preget prosjektperioden og gjennomføringen, vil integreres i normal virksomhet både lokalt, regionalt og nasjonalt. Ulike temaer som rekruttering, kompetansenivåer til ulike stillinger, integrering av støttestrukturer i kirkens ordinære drift osv. vil prege denne overgangen til normal drift av en fornyet trosopplæring. De strukturer som er bygd opp nasjonalt og lokalt i prosjektperioden,

er gjort tilgjengelige som naturlige ressurser å bruke i denne fasen. Alternativer og suppleringer av dette kan vurderes og utredes. Sentrale planer blir vedtatt av Kirkemøtet (2009), og visjonsdokumenter, kirkeloven og tjenesteordninger vil sikre fokus på trosopplæring videre som en helt sentral del av kirkens kjernevirksomhet. Denne fasen sammenfaller med innføring av en ny gudstjenesteordning. Det er også mulig at det mot slutten av denne fasen vil arbeides med større utredninger om kirkeordning og kirkens fremtidige økonomi.

Ved overgangen til neste femårsperiode med gjennomføringsfase og konsolideringsfase vil Styringsgruppa, på bakgrunn av erfaringene høstet hittil i reformen, gi anbefalinger vedrørende ulike sider ved reformen.

1.1 Forskning, fagutvikling og fornyelse

Å generere læring på grunnlag av det forsøks- og utviklingsarbeidet som er igangsatt gjennom trosopplæringsreformen, er identifisert av Styringsgruppa som en hovedutfordring for videreføring og fortsatt utvikling av trosopplæringen i det kirkelige praksisfeltet og i de akademiske institusjonene. Trosopplæringsreformens verktøy for kartlegging, planlegging, erfaringsdeling og refleksjon bygger på en forståelse av at læring skjer i en kontinuerlig prosess, der erfaringer og faglig refleksjon bidrar til utvikling og økt forståelse. Å generere læring på grunnlag av reformens erfaringer innebærer dermed å legge til rette for at slike prosesser kan videreføres også etter forsøksfasens utløp.

Ressursmateriale

Det foreligger et omfattende erfaringsmateriale fra prosjektperioden. Materialet er benyttet av reformens ledelse til videreutvikling underveis i forsøksperioden og som ressursmateriale for arbeidet med å planlegge og videreføre reformen. Evalueringforskningen har aktivt benyttet rapport-

Kontaktvirksomhet mellom prosjektene og innarbeiding av en kultur for å sette ord på planer, erfaringer og refleksjon gjennom elektroniske verktøy vil være verdifulle redskap og arenaer for læring.

materiale fra prosjektmenighetene og mentorene i sitt arbeid. Å legge til rette for faglig bearbeiding av dette materialet og av erfaringer som innhentes gjennom det videre utviklingsarbeidet, vil styrke fagfeltet kirkelig undervisning samtidig som fagutviklingen vil være relevant for hele kirkens virksomhet. Flere faginstitusjoner er involvert i fagutviklingsprosjekt i dialog med personer som arbeider med trosopplæring i praksis. Denne aktiviteten skaper engasjement for og gir status til feltet trosopplæring både i de akademiske fagmiljøene og i det kirkelige praksisfeltet. De støttestrukturene som er etablert for forsøks- og utviklingsfasen, har hatt viktige funksjoner når det gjelder å generere læring fra de mange erfaringene som forsøksarbeidet har frembrakt. Kurs- og kontaktvirksomhet mellom prosjektene, mentortjeneste og innarbeiding av en kultur for å sette ord på planer, erfaringer og refleksjon gjennom elektroniske verktøy vil være verdifulle redskap og arenaer for læring.

– Jeg skjønner at barn vil være med på dette, sa dronning Sonja imponert da hun besøkte Barn er bra-festivalen som Skåre menighet arrangerte. Festivalen er en del av prosjektet «Kirkehuset 0–18». Dronning Sonja tok seg god tid til å snakke med barna under det drøye tre timer lange Hugesunds-besøket 8. oktober 2007. To jenter sydde sammen åpningsforestillingen og var de som inviterte dronningen opp på scenen for å åpne festivalen, som hadde 750 deltakere – fra mange forskjellige nasjoner.

I Vardeneset menighet kan de ungdommene som ønsker det være med på videoproduksjoner. Det er mange funksjoner som skal dekkes for å lage en video. Dermed får den enkelte mulighet til å velge det hun eller han spesielt interesserer seg for. Med andre ord – et virkelig breddetiltak. Resultatene kan ses blant annet på youtube. – Vi har mange små produksjoner gående sammen med de store, forteller prosjektleder Cathrine Vidnes. – For ungdom vil helst se resultatet med en gang!

Endringskompetanse

En trosopplæring for en ny tid må alltid være i fornyelse. Den endringskompetanse og kultur for utvikling som nå er etablert i menighetene, må forsterkes og videreføres. Styringsgruppa anbefaler at det også settes av midler til fortsatt forsøksarbeid og metodeutvikling som kan gi impulser til videre fornyelse.

Styringsgruppa anbefaler at det fortsatt prioriteres midler til forskning og fagutvikling i forbindelse med utbygging av reformen og på permanent basis. Styringsgruppa vil fremheve viktigheten av å videreutvikle og tydeliggjøre arbeidet i kompe-

Styringsgruppa anbefaler at det også settes av midler til fortsatt forsøksarbeid og metodeutvikling som kan gi impulser til videre fornyelse.

tansenettverk. Nettverket bør ha en ledelse med nærhet til kompetansemiljøene, og det bør ligge vesentlig midler for planlegging og stimulans for faglig aktivitet på dette feltet.

Mentortjenesten er også et viktig redskap for faglig refleksjon, som det kan være tjenlig å se i sammenheng med den videre utviklingen av faglige nettverk for trosopplæring.

1.2 Ny plan for trosopplæring

Trosopplæringsreformens oppdrag er å utvikle en systematisk trosopplæring som fremmer kristen tro, gir kjennskap til den treenige Gud og gir hjelp til livstolkning og livsmestring for alle døpte i alderen 0–18 år, uansett funksjonsnivå.

Styringsgruppa koordinerer en prosess der menighetenes erfaringer og materiale fra utviklingsprosjekter regionalt og nasjonalt er med på å prege innhold og utforming av en ny plan for trosopplæring. Det er et sentralt mål for dette planarbeidet å utvikle

- en plan som gir lokalmenighetene hjelp til å videreutvikle og fornye sin trosopplæring for alle døpte
- en plan som sikrer den døpte et kvalitativt tilbud om opplæring og oppfølging fra kirken.

Dette arbeidet skjer i tett dialog med mange ulike grupper i Den norske kirke og med organisasjoner tilknyttet kirken. Planarbeidet er tilrettelagt slik at det koordineres med de øvrige plan- og utviklingsprosesser som foregår i Den norske kirke. Gjennom planverksteder, konferanser og arbeid i kompetansenettverket og utviklingsprosjekt med fokus på grunnlagstenkning og metodeutvikling innhentes viktige impulser fra et bredt kompetansemiljø. Prosjektmenighetenes arbeid og rapporter utgjør en viktig ressurs for planarbeidet. Også mentorene har gjennom sine rapporter gitt innspill til planarbeidet.

Planens grunnlagstenkning presenteres senere i rapporten. Arbeidet med det fullstendige plan-dokumentet og utvikling av ressurser for menighetenes lokale planarbeid gjennomføres i løpet av høsten 2008. Dette vil bli gjort bl.a. ved hjelp av ressursgrupper organisert etter kompetansenettverksmodellen. Et fullstendig planutkast sendes til høring og behandling i Kirkerådet og Bispe-møtet våren 2009 og legges fram for Kirkemøtet i november 2009.

Totalformidling

Trosopplæringsreformen bygger på en forståelse av at læring i kirken skjer gjennom totalformidling, der kunnskap, holdninger og opplevelser tilrettelegges i et helhetlig læringsmiljø i menigheten. Denne helhetlige forståelsen vil prege utforming og innhold i ny plan for trosopplæring. Planen skal stimulere til refleksjon rundt forståelsen av menigheten som lærende fellesskap. Den må gi menighetene hjelp til å finne svar på spørsmål av typen: Hvilke samværsformer, trospraksiser og kjerneinnhold skal trosopplæringen bygges rundt?

Kortfattet plandokument

Styringsgruppa foreslår at plandokumentet bør være relativt kortfattet, med en beskrivelse av trosopplæringens hvem, hva, hvorfor og hvordan. Planen vil følges av konkrete ressurser for å utvikle, planlegge og gjennomføre trosopplæringsvirksomhet sammen med barn og unge. Dette vil gi en plan som har slitestyrke, samtidig som utvikling av ressurser kan skje kontinuerlig og bidra til fortsatt utvikling både når det gjelder grunnlagstenking og metodikk.

I tråd med reformens målgruppe vil en ny plan for trosopplæring ha aldersspennet 0–18 år i hovedfokus. Samtidig bør planen gjenspeile at dette bare utgjør en del av målgruppen som menigheten som lærende fellesskap må ha fokus på. Aldersspennet 15–18 er en særlig utfordring. Dåpsopplæringsplanen fra 1991 omfattet aldersspennet fra dåp til konfirmasjon, samtidig som den understreket at dåpsopplæring prinsipielt handlet om hele livet. Styringsgruppa vil legge til rette for at de særlige utfordringene med å opprettholde 15–18 i ny plan for trosopplærings blir drøftet og gjennomgått i forbindelse med ny plan og høring på denne våren 2009.

Lokal tilpasning

Den enkelte menighet skal ut fra lokale forhold organisere og vedta rammene for innholdet i trosopplæringen. Innenfor de sentrale rammer skulle det være rom for stor lokal tilpasning og fleksibilitet. Opplæringen skal organiseres med fokus på innhold og bredde og ikke på telling av timer, men den skal være systematisk og sammenhengende. Systematisk, innebærer at menighetene må gjen-

nomtenke til hvilke målgrupper en henvender seg til hvilke tider, med hva slags tiltak når det gjelder innhold og aktiviteter.

Sammenhengende, signaliserer at trosopplæringen må organiseres på en slik måte at møtepunktene må være så hyppige at de kan oppleves som en jevnlig kontakt mellom de dømte og menigheten de er en del av.

Styringsgruppa søker derfor en utforming av planen som gir verktøy for analyse av muligheter og behov, og legger til rette for kontinuerlige refleksjons- og utviklingsprosesser. Det er en stor pedagogisk utfordring for menighetene

Opplæringen skal organiseres med fokus på innhold og bredde og ikke på telling av timer, men den skal være systematisk og sammenhengende.

i Den norske kirke å utvikle kompetanse til å arbeide planmessig med trosopplæringen. Når trosopplæringsreformen går over i en driftsfase, blir det viktig å legge til rette for fortsatt gode planprosesser og utviklingsarbeid lokalt slik at den fagutviklingen som reformen har stimulert gjennom søknadsrunder, erfaringsdeling og rapportering, videreføres.

1.3 Ressurser til en fornyet trosopplæring

En rekke viktige spørsmål i utbygging av trosopplæringsreformen handler om hva slags ressursnivå som blir gjort tilgjengelig for menighetene, og hvordan ressursene fordeles. Det har vært en forutsetning for Styringsgruppas forvaltning av prosjektperioden at det skal tildeles midler til alle menigheter når reformen skal gjennomføres. Det har særlig vært arbeidet med tre dimensjoner av denne problemstillingen:

- Hvilke ressurser behøves for å realisere reformen i hele Den norske kirke?
- Hvilke kriterier skal legges til grunn når ressurser skal tildeles?
- Hvordan skal ressursene fordeles når reformen skal gjennomføres for alle menigheter?

Målsettingen er å sikre nødvendige ressurser for menighetene til en systematisk og sammenhengende trosopplæring for alle døpte. Det blir viktig å etablere en ressursfordeling som sikrer reell økning og en rettferdig/tjenlig fordeling til menighetenes trosopplæring. Tildeling av midlene skal bidra til gode prosesser lokalt, regionalt og sentralt. Tildelingen skal være smidig og målrettet både i gjennomføringsfase og drift.

Fullfinansieres

Trosopplæringsreformen ble vedtatt i Stortinget i mai 2003 med en økonomisk ramme på 250 millioner i 2003-kroner. Det ble presisert i stortingsvedtaket at reformen skulle fullfinansieres over statsbudsjettet. Denne rammen er kommentert og bekreftet av politisk ledelse og stortingskomiteen ved flere anledninger.

Den eneste utregningen på økonomisk behov for en fornyet trosopplæring til alle døpte med en dimensjoneringsnorm på 315 timer er i NOU 2000:26, som endte på 550 millioner (i 2000-kroner.) Utvalget konkluderte med at en fornyet trosopplæring for alle døpte ville kreve ca. 1200 årsverk av ca. 1800 timer. Bakgrunnen for utregningen var en trosopplæring på 315 timer og tilsvarende kostnader for skolens undervisning. Det ble ikke tatt høyde for at kirkens trosopplæring er et frivillig tilbud som dermed har betydelig større kostnader knyttet til bl.a. informasjonsarbeid enn det skolen har. Beløpet ble halvert i stortingsmeldingen uten at konsekvensanalyser ble gjennomført. Andersen-utvalget hadde også som oppgave å undersøke mulighetene for en fornyet trosopplæring innenfor de økonomiske rammer som kirken forvaltet. Dette alternativet hadde ingen støtte i NOU 2000:26 og fikk heller ingen støtte i den politiske prosessen i etterkant. NOU:2000:26 utredet også en eventuell lovfestet trosopplæring. Dette forslaget ble ikke videreført i stortingsmeldingen og stortingsbehandlingen.

Betydelig kostnadsøkning

Trosopplæringsreformen ble vedtatt blant annet på bakgrunn av omfattende endringer i kristendomsfagets rolle. Reformen er både i kirke og samfunn blitt forstått som en nødvendig prosess for kirken

som folkekirke og som barnedøpende kirke. Flere endringer som kom som en direkte følge av reformen, er allerede gjort virksomme for alle menigheter, og samlet utgjør de en betydelig kostnadsøkning for kirkens trosopplæring:

- Endringene i forhold til SFO og trosopplæring som innebærer at en rekke kirkelige tilbud er flyttet til kveld og helg. Det medfører betydelig økte kostnader og belastning for ansatte, og øker utfordringene og kostnadene for kommunikasjon.
- Endringene i forhold til konfirmasjon og skoletid. Det ble ikke gitt noen kompensasjon da konfirmasjonsundervisningen ble tatt ut av skoletiden.
- Ytterligere endringer i KRL/RLE-faget – barn får langt mindre kristendomsundervisning enn det som var bakgrunnsteppet for NOU 2000:26.

Dette er faktorer som gir betydelig økte kostnader til markedsføring av tiltak, økte personalkostnader, da all utøvende virksomhet skjer på ettermiddag/kveld og helg, og dessuten øker behovet for å rekruttere og følge opp frivillige ytterligere.

Behov for rask opptrapping

Dette medfører også at for det store flertall av menigheter i Den norske kirke (63 prosent er ikke prosjektmenigheter) er disse begrensningene fortsatt de eneste konsekvenser reformen har hatt for

Utålmodigheten og behovet for en rask opptrapping er stort. Arbeidsfellesskapet har i flere av sine rapporter pekt på dette.

deres rammevilkår for trosopplæringsarbeidet. De omfattende søknadsrundene har forberedt menighetene på innføring og utvikling av en fornyet trosopplæring. Utålmodigheten og behovet for en rask opptrapping er stort. Arbeidsfellesskapet har i flere av sine rapporter pekt på dette og foreslått at det bør legges til rette for en rask opptrapping.

Foreløpige erfaringer fra forsøksfasen, der de faktisk når bredden av alle døpte, viser at 250 milli-

oner i 2003-kroner er lite i forhold til at kirken har et hellig ansvar for alle døpte 0–18-åringer. For å utvikle en systematisk og sammenhengende trosopplæring for alle døpte med en dimensjoneringsnorm på 315 timer er 250 millioner i 2003-kroner lite.

Kirkens totale tildeling har ikke økt i reformens forsøks- og utviklingsfase. Det beregnede beløp i NOU 2000:26 var forutsatt som friske midler. Dersom kirken skal makte de ambisiøse målsettingene med reformen, må det tilføres friske midler.

Styringsgruppas vurdering er at trosopplæringsreformen er underfinansiert i forhold til de aktivitetsmålene som ligger i de politiske vedtakene. Den økonomiske rammen for reformen med 250 millioner i 2003-kroner er et lavt anslag for kostnadene ved en utbygging av trosopplæ-

Det er allerede et etterslep på flere titalls millioner kroner på manglende lønns- og prisjustering i forhold til 2003-kroner.

ring for alle døpte med en dimensjoneringsnorm på 315 timer i alle menigheter. Opptrappingen i prosjektperioden har vært jevnt stigende til nominelt 250 millioner over ti år. Styringsgruppa påpeker at det allerede er et etterslep på flere titalls millioner kroner på manglende lønns- og prisjustering i forhold til 2003-kroner. Det er avgjørende at tildelingen til kirkens trosopplæring indeksreguleres.

Nasjonal fordelingsnøkkel

Ved fordeling av midler i gjennomføringsfasen har det vært arbeidet med å utvikle en fordelingsnøkkel som kan anvendes i tildelingene og ligge til grunn for den økonomiske opptrappingen i gjennomføringsfasen. Det er to hovedinnnganger til en slik nøkkel:

- Utredning av hva det koster å drifte en fornyet trosopplæring med en vedtatt dimensjoneringsnorm for alle døpte, og
- Reformen er gitt en ramme på 250 millioner i 2003-kroner. Dette kan deles i forhold til alle døpte og balanseres av ulike kriterier.

Mulig – og vanskelig

Som en del av grunnforståelsen av arbeidet med økonomisk ramme må det ligge en refleksjon knyttet til dimensjoneringen av trosopplæringen ut fra en fornyet plan for trosopplæring. Til grunn for denne utredningen ligger den dimensjoneringsnorm som er forankret i NOU 2000:26 på 315 timer. For kirken er det helt sentralt at alle døpte er en selvsagt målgruppe for en slik fornyet trosopplæring. Gjennom prosjektperioden har menighetene både vist at det er mulig å nå bredden av alle døpte med en fornyet trosopplæring – men også hvor vanskelig og kostnadskrevende det er. Det vil ta tid før en fornyet trosopplæring har deltagelse fra alle døpte. Kostnadene ved en slik oppbygging er ikke nødvendigvis mindre enn når tilbudet er ferdig utbygget og innarbeidet hos døpte barn og unge. Dette er viktig folkekirkearbeid og strategisk demokratibyggning for morgendagens kirke. Erfaringer fra forsøksfasen viser tydelig at når menigheter i Den norske kirke får tilført økte midler og personell, så utløser det økt frivillig innsats lokalt.

Hvilke kriterier skal legges til grunn til når ressurser skal tildeles?

Tilskuddene til trosopplæring skal i all hovedsak tilføres lokalmenighetene. Erfaringene fra forsøks- og utviklingsfasen som styringsgruppas anbefalinger bygger på, tilsier at en fornyet trosopplæring lokalt står i et skapende samspill med regionale og nasjonale strukturer. Styringsgruppa anbefaler at det utvikles en tildelingsmodell som sikrer at hoveddelen av midlene fordeles, lokalmenigheter som friske midler til en fornyet trosopplæring.

For å ivareta fagutvikling og ledelse av reformen videre, anbefaler styringsgruppa at det i kommende femårsperiode gis en årlig støtte til regionalt/nasjonalt nivå:

Nasjonal ledelse knyttet til Kirkerådet. For 2009 anbefales det å videreføre det nasjonale sekretariatet med ni stillinger. Fra 2010 videreføres fem faste stillinger.

Nasjonale prosjekter. En så stor reform trenger å følges av FOU-midler, fortsatt forskningsbasert evaluering, metode- og materiell-utviklingspro-

– Fadderne er en forlengelse av kirkens arm inn i hjemmet og en viktig del av dåpsopp-læringen. Dere har en nøkkelrolle i å fortelle barna om Jesus, og vise omsorg og omtanke. Fjære menighet ville bevisstgjøre fadderne, utnevnte kontaktfaddere og inviterte til pizza-samling. De hadde engasjert Rune Larsen, og oppmøtet var stort. Larsen oppmuntret fadderne til å fylle rollen slik de følte de kunne klare det. – Vi har forsøkt å huske dåpsdagen og bursdagen til våre fadderbarn og har invitert dem hjem på juleverksted i adventstida. Det var veldig hyggelig, fortalte Rune Larsen.

sjekter etc. Styringsgruppa anbefaler at det øre-merkes åtte millioner årlig til dette. Midlene for-deles av Kirkerådet.

Regional ledelse. Styringsgruppa anbefaler at bispedømmerådene øker med inntil en stilling på hvert bispedømmekontor, i tråd med opptrappingen av reformen.

Hovedkriterier for tildeling til lokalmenighetene

Kirken har et hellig ansvar for alle døpte. For trosopplæringsreformens del blir medlemstall det tyngste fordelingskriterium. Man ser at særlig de små menighetene og de store menighetene har størst utfordringer med å utvikle et godt undervisningstilbud til alle døpte. Reformens sterke fokus på at det skal utvikles en systematisk og sammenhengende trosopplæring for alle døpte føres videre ved å knytte fremtidig finansiering til antall døpte mellom 0 og 18 år. Kirken har også et oppdrag overfor andre barn og unge, men kirkens trosopplæring har døpte barn og unge som et særlig ansvar. Samtidig vil alle tilbud være åpne for alle som ønsker å delta. Offentlige midler til dette henger naturlig sammen med medlemskap. En slik tildelingsmodell gir også muligheter til sammenlignende tall i forhold til skole og andre allmenne tilbud.

Andre variabler kan være:

Geografi og menighetsstørrelse

Små menigheter og små fellelråd har særlige utfordringer. Arbeidsfellesskapet har i flere rapporter påpekt at noen enheter (menigheter/fellelråd) er underoptimale i forhold til å etablere

relevante stillingsstørrelser for en fornyet trosopplæring. Noen av dem har også kostnadskrevende avstander innen menighet/fellelrådsområde etc. Vårt materiale viser at en rekke menigheter og fellelråd er for små til at antall døpte gir rom for tildeling av fulle stillinger ut fra en ramme på 250 mill. Samtidig viser vårt materiale at det er strategisk å ha ansatte med høy kompetanse der trosopplæring utøves og der frivillige rekrutteres og følges opp.

Noen menigheter/prosjektenheter blir for store og favner for mange barn og unge til at det er mulig å forvalte en trosopplæring for alle døpte. Det er de store menighetene som arbeider tyngst med å få en bred oppslutning om en fornyet trosopplæring. Oppslutningen om trosopplæringstiltak avtar med størrelsen på menigheten. Tilsvarende er det viktigere at trosopplærere fungerer i et tverrfaglig team lokalt, enn at de danner egne regionale team. Samspillet med frivillige og med kateket/prest/diakon/kantor i planlegging og utøvelse anses som et av de mest sentrale suksesskriterier i prosjektmenighetenes databaser. Vårt materiale antyder at enheter der det døpes 50 til 100 i året er mest hensiktsmessige. Tildelingsnøkkel og tildelingsprosess bør fremme prosesser i retning «tjenelige enheter» for en fornyet trosopplæring.

Ulike geografiske, sosiologiske og demografiske forhold gir menigheter ulike utfordringer. Menigheter i grisgrendte strøk må bruke mer ressurser på reise og transport. Samtidig viser erfaringer at de ofte makter å få høy oppslutning på sine tiltak. De bynære menighetene må bruke mer ressurser på informasjon og kontaktarbeid for å oppnå liknende resultater. Samlet sett antyder vårt materi-

ale at utfordringene knyttet til ulike geografiske forhold balanserer hverandre. Allikevel vil styringsgruppa anbefale at det settes av midler til utjevning regionalt.

Dagens bemanning

Det er store forskjeller i menighetenes økonomiske situasjon. I to av tildelingsrundene så trosopplæringssekretariatet på «offentlig finansierte fagstillinger» i betydning kateket/menighetspedagog, kantor, prest og diakon i forhold til antall

er at det koster noe å ha et tilbud, uavhengig av hvor mange som benytter seg av det. Denne typen grunntilskudd som kan favorisere små enheter, må balanseres med behovet for å oppmuntre til mer robuste enheter som kan tilby og rekruttere folk til større stillinger. Det er også betydelige kostnader som henger sammen med høyt antall deltakere. En nøkkel som vektlegger antall døpte, vil gi flere incitament til at små menigheter samarbeider enn en vektlegging på et grunntilskudd som alle får. Med en henvisning til regionale utjevningmidler, anbefales det ikke å innføre et grunntilskudd.

Prosjektperiodens muligheter har vært å bruke økonomi til å fremme og initiere målrettede lokale prosesser for en fornyet trosopplæring. Det har vært vurdert om det skal legges inn en incentivlogikk i en tildelingsmodell der innsamlede midler lokalt utløser midler sentralt, eller som et incitament for offensiv satsing for å nå alle døpte, men dette er meget administrativt krevende å gjennomføre, så det anbefales ikke. Stimulans til lokal innsats kan ivaretas gjennom sentrale eller regionale utviklingsmidler samt gjennom god ledelse lokalt og regionalt.

Tildelingsmodell for driftsfasen

For konsolideringsfasen og i ordinær drift anbefales det en modell som i hovedsak knyttes til antall døpte, men som balanseres og kompletteres av en regional utjevning samt utviklingsmidler.

Tildelingsmodell for gjennomføringsfasen

Tildelingen i prosjektperioden har vært knyttet til et avtaleverk med Styringsgruppa som nasjonal

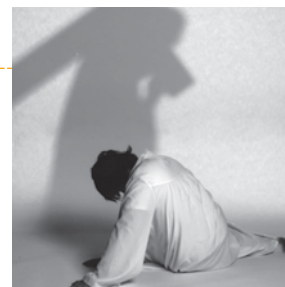
Det er de store menighetene som arbeider tyngst med å få en bred oppslutning om en fornyet trosopplæring.

medlemmer. Da var fagansattedelen lavere i de nye prosjektene enn i en tilsvarende kontrollgruppe. Slike avveininger kan foretas også i gjennomføringsfasen. Det advares samtidig mot å «nedprioritere» menigheter som har etablert egne stillinger på givertjeneste etc. Snarere trengs det tildelingsmodeller som fremmer lokalkirkens eget engasjement for å frembringe midler til sin trosopplæring. Samlet sett vurderes dermed dette kriteriet ikke som tungtveiende i anbefalt tildelingsmodell. Utjevningmidler vil kunne bidra til å jevne ut åpenbare skjevheter.

Grunntilskudd

Det har vært vurdert å etablere et grunntilskudd som blir tildelt den enkelte menighet uavhengig av antall døpte mellom 0 og 18 år. Logikken

–Komme til fotokurs i kirken? Det var tilbudet 15–18-åringene fikk fra Størst av alt i Tromsø. En proff fotograf ga innføring i den fototekniske delen, med bruk av studioutstyr, lyssetting osv., mens soknepresten i Domkirken menighet formidlet oppgavene som ville resultere i en utstilling ved kursets slutt. Den ene oppgaven var å se påsken med Maria Magdalenas, Judas' og Peters øyne. Innledningen til disse oppgavene var tre sterke «jegfortellinger» som ble lest i kirkerommet. Da måtte flere tørke tårene vekk. Og bildene? De ble også sterke.

part. Det er gjort avtaler med prosjektmenigheter og utstedt tildelingsbrev til de respektive fellesråd. Avtaler og tildelingsbrev har henvist gjensidig til hverandre, og en felles prosess mellom menighet og fellesråd er forutsatt i søknadsskjema. Også i fortsettelsen bør det være tildelingsmodeller som ivaretar menighetsrådenes og fellesrådenes ansvar i forhold til trosopplæring i lokalmenigheten. Styringsgruppa anbefaler en modell der menighetene inngår treårige avtaler når de innfører reformen hos seg. Denne avtalen viser til ny plan for trosopplæring vedtatt av Kirkemøtet og menighetens utkast til sin lokale plan. Den lokale planen sier også noe om samarbeidsforhold. På dette grunnlag vil det bli utstedt tildelingsbrev til det respektive fellesråd. Tildelingsbrev og avtale henviser gjensidig til hverandre. Avtalen regulerer også støtteordningene knyttet til innføringen av reformen i menighetene. Når treårsperioden er over, vil menighetene revidere sin plan, og de vil gå over til mer ordinær drift med tilhørende støttestrukturer og tildelingsmodell som skissert ovenfor. Modellen medvirker til at de støttestrukturer som er etablert i prosjektperioden og som har fått god veiledning, blir videreført som ressurser for de menigheter som trapper opp.

Tilskudd til Kirkerådet

Styringsgruppas anbefaling for gjennomføringsfasen er at Kirkerådet er tilskuddsmottaker og rapporterer på midler fra statsbudsjettet. Kirkerådet utarbeider kriterieliste og nasjonal fordelingsnøkkel og koordinerer støttefunksjoner for gjennomføringsfasen. Det er sentralt at de statlige tilskuddene fordeles etter samme type kriterier i hele landet, med et minimum av administrasjon. Kirkerådet gir tilskudd til Bispedømmerådene, som tildeler fellesrådene midler til trosopplæring for barn og unge i tråd med nasjonale kriterier. Bispedømmet blir dermed avtalepart til menighetene/fellesrådene. Når opptrappingen skjer i alle menigheter i et nærliggende område samtidig, åpner det for samvirke og felles løsninger. Midler til utjevning regionalt legges til bispedømmet. Det samme er tilfelle med midler til særskilt tilrettelagt trosopplæring.

Midlene skal brukes på trosopplæring rettet mot barn og unge i lokalmenigheten. Midlene i lokalmenigheten skal dekke personalkostander,

aktivitetsrelaterte utgifter, kommunikasjon og informasjonsarbeid og kompetanseheving. Initialkostnader og oppstartsutgifter i menighetene dekkes over første års tildeling.

1.4 Overgang i prosjektmenighetene fra prosjektfase til driftsfase

Per 1. august 2008 var 37,2 prosent av menighetene i Den norske kirke forsøksmenigheter. Noen har fullskalaprojekter og arbeider med en sammenhengende trosopplæring i hele aldersspennet, mens andre har mer smale faseprosjekter med metodeutvikling for utvalgte aldersgrupper. Omfanget av antall prosjekter, prosjektenes innbyrdes ulikhet og det høye antall ansatte gjør at også for prosjektmenighetene er overgang til drift en betydelig utfordring. Det er en målsetting å legge til rette for en smidig overgang for både menigheter og ansatte som vil videreføre og forsterke et tverrfaglig samarbeid. Dette har vist seg avgjørende for å sikre faglig fornyelse av en bred og kvalitativ god trosopplæring for alle døpte. For å oppnå dette mener styringsgruppa at det er viktig å:

- Videreføre og styrke fokuset på barn og unge i kirken.
- Ivareta ansatte med ulik kompetanse.
- Videreutvikle endringskompetansen som er opparbeidet i forsøksfasen.
- Legge til rette for en systematisk trosopplæring for alle døpte.

Forsøksarbeidet i prosjektmenighetene skal samtidig fortsette og endre karakter. De ble valgt ut på bakgrunn av sin egen prosjektsøknad som de har fulgt opp i forsøksarbeidet. Nå skal de implementere reformen som sådan. Tidsaspektet kan bli en avgjørende faktor for å sikre en mest mulig smidig overgang. Reformen skal trappes opp, og stadig flere menigheter vil innføre reformen. Denne gjennomføringsfasen vil, avhengig av bevilgningene over statsbudsjettene, strekke seg over et visst antall år. Avhengig av hva slags forsøk de har gjennomført, og når de startet sitt forsøk, kan de også se denne innføringsfasen som en overgangsperiode der de gradvis innfører reformen, gjennom en overgang fra et forsøk med prosjektkarakter til en

fornytt trosopplæring som en ordinær og fullintegrert del av sin virksomhet. Dette innebærer at de må se sitt tilbud i lys av ny plan for trosopplæring og komplettere sine tilbud med de erfaringer som er gjort i andre menigheter. Arbeid med lokal plan for trosopplæring vil være et viktig virkemiddel i denne prosessen. Prosjektstillingene må gjennomgås i lys av varige stillingskategorier etter hvert som de omkringliggende menigheter også får økte

Som hovedregel bør prosjektmenighetene få opprettholdt sitt økonomiske nivå fra prosjektperioden fram til de andre menighetene i prostiet innfører reformen.

tildelinger og innfører reformen hos seg.

Ut fra forutsetningene om at reformen har en totalramme på 250 millioner 2003-kroner, ligger prosjektmenighetene i snitt på et forsvarlig nivå når det gjelder økonomisk tildeling. Allikevel er det behov for en gjennomgang av økonomisk nivå i de igangsatte prosjektene når reformen skal innføres i alle menighetene. Denne gjennomgangen må gjøres i relasjon til utarbeidet nasjonal norm for tildeling. Ut fra en slik fordelingsnøkkel vil noen prosjektmenigheter få økt tildeling, mens andre kan få mindre. Styringsgruppa anbefaler at som hovedregel bør prosjektmenighetene få opprettholdt sitt økonomiske nivå fra prosjektperioden fram til de andre menighetene i prostiet innfører reformen. Fra da av skal tildeling til tidligere prosjektmenigheter også beregnes ut fra nasjonal fordelingsnøkkel. Styringsgruppa anbefaler likevel som hovedregel at ingen tidligere prosjektmenighet får redusert tildeling i 2009. Dette avhenger av fortsatt opptrapping i tildeling til kirkens trosopplæring over statsbudsjettet.

1.5 Innføring av reformen i menigheter som ikke har vært prosjektmenigheter

Det er en forutsetning at reformen skal innføres i alle menigheter, og at alle menigheter skal få friske midler til en fornytt trosopplæring for alle døpte. Det må etableres en forutsigbar plan for innfø-

ring av reformen i alle menigheter som sikrer en fornytt trosopplæring med god kvalitet for alle kirkens medlemmer fra 0 til 18 år. Innføring og videreutvikling av reformen skal skje med høy profesjonalitet og tverrfaglighet. Bredt engasjement og eierskap til reformen i Den norske kirkes menigheter og organer er et avgjørende fundament for å lykkes.

Styringsgruppa har drøftet ulike modeller for å innføre reformen i alle menigheter. Man har drøftet å videreføre forsøksfasens tildeling etter søknad, men er gått bort fra det. Men det lokale engasjement og eierskap som søknadsrundene har utløst, søkes ivarett videre. Man har også vurdert å trappe opp reformen gradvis i alle menigheter samtidig, men det viser seg umulig i praksis, særlig når det gjelder ansettelse. En har landet på en innføringsmodell der en innfører reformen i alle menigheter innenfor et område. Dette gjør at en kan samarbeide og finne felles løsninger i det aktuelle området. Man har så drøftet hva slags område som er mest tjenlig. Bispedømmet blir for stort, og gjør rekrutteringss spørsmålet svært vanskelig. Fellestrådet er en for uensartet størrelse. Styringsgruppas forslag er en trinnvis innføring av reformen i alle menigheter innenfor et prostiområde. Uansett valg av modell vil det være viktig å klargjøre de ulike kirkelige organers rolle og ansvarsfordeling i gjennomføringsfasen.

Innføring av reformen i alle sokn i et prostiområde samtidig

Styringsgruppa anbefaler en trinnvis innføring av reformen. Reformen innføres i alle sokn samtidig i et visst antall prostier pr. bispedømme pr. år. Antallet er avhengig av økonomisk ramme i årlige statsbudsjett. Hvilke områder som velges der alle menighetene skal innføre reformen, avgjøres i dialog mellom Kirkerådet og bispedømmene etter utarbeidede kriterier. Eksisterende prosjektmenigheter vil få en pionerfunksjon i området, og medarbeidere kan være ressurspersoner. De aller fleste prostier har en eller flere prosjektmenigheter allerede, men det finnes også noen prostier uten prosjektmenigheter. De vil dermed ha noe ulikt utgangspunkt og ulikt behov for støtte i gjennomføringsfasen. Innføringskurs etc. kan

Kanskje gikk ryktet om hva juniorkonfirmantene i 6. klasse skulle gjøre på dåpsfest for 5. klassinger? I alle fall kom det hundre 5. klassinger fra Spjelkavik til gudstjeneste og fest, mot femti året før! 6. klassingene avsluttet samtidig sin juniorkonfirmanttid med en dramatisering under gudstjenesten av Peters fiskefangst. Båten var en færing som var lånt fra Sunnmøre museum og flyttet inn i kirken. Om 5. klassingene ble sultne på å bli juniorkonfirmanter, fikk de foreløpig stilt sulten med hamburgere, is og brus da festen fortsatte bare for dem – med masse aktiviteter, fra brusassestabling til hesteskokast.

holdes felles for prostiet, med bispedømmet og eksisterende prosjektmedarbeidere som sentrale aktører.

Dette er en modell som søker å ivareta de kirkelige organers ulike roller i samspill. Soknene er grunnenheten, og det er menighetsrådene som har ansvar for trosopplæring i menighetene. Fellesrådet er arbeidsgiver og tilskuddsmottaker. Prosten leder prestetjenesten og har en sentral rolle i å følge opp fastsatte mål og strategier og skal legge til rette for godt samarbeid. Det legges til rette for prosesser der de ulike kirkelige organer i prostiet kan samkjøres og finne gode samarbeidsløsninger. Når alle menigheter i et prostiområde innfører reformen samtidig, utløses et betydelig potensial for samvirke og synergieffekter. Ulike samarbeidsenheter i fellesrådesområdene kan velges. En ressurs kan være KAs utredning om kirkesamarbeid over kommunegrensene.

Det er for 2008 valgt noen prostier uten prosjektmenigheter, noen med få eller mange prosjektmenigheter og prostier med ulik størrelse og særpreg. Dette medfører at det blir gjort mange og ulike erfaringer med den foreløpige modellen for tildeling i det siste prosjektåret. Foreløpig antyder disse erfaringene at det til grunn for eventuelle samarbeidskonstellasjoner bør ligge en avklart tildeling til de ulike fellesråd, basert på medlemstall i de menigheter som til sammen utgjør det aktuelle fellesrådet.

Erfaringene fra dette forsøket vil bli grundig evaluert. Denne evalueringen vil være et viktig moment i videreutviklingen av modellen, som må skje i dialog med de sentrale kirkelige aktører.

Utbredelsestakt

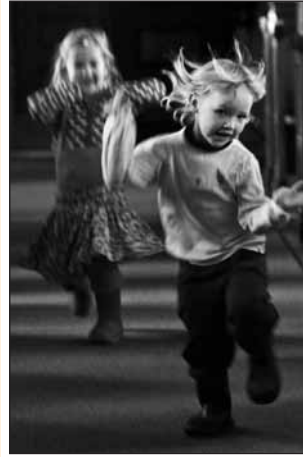
Det er avgjørende at gjennomføringen skjer raskt, slik at alle medlemmene kan få tilsvarende tilbud over hele landet. Denne modellen kan også gjøres forutsigbar ved at menigheter, fellesråd og prosti vet i hvilken rekkefølge de står i forhold til opptrapping. En slik etablert og forutsigbar plan vil være avgjørende for en effektiv og vellykket gjennomføringsfase.

Styringsgruppa vil klart anbefale at så snart det er grunnlag for det, utarbeides det en forutsigbar opptrappingsplan som viser når reformen skal innføres i de ulike prostiområdene.

Selve innføringen må også ha en finansiering som gjør det mulig å legge et løp som ivaretar det fokus og engasjement som har preget forsøksfasen. Innføringen må støttes av et program

Styringsgruppa vil klart anbefale at så snart det er grunnlag for det, utarbeides det en forutsigbar opptrappingsplan som viser når reformen skal innføres i de ulike prostiområdene.

som bygger på erfaringene fra forsøksperioden. Innføringsprogrammet ledsages av et avtaleverk for innføringen i de ulike menighetene. Et slikt program kan koordineres med innføring av andre kirkelige reformer i samme tidsrom, gjennom et samlet sett verktøy og ressurser for utvikling av en lokal, helhetlig virksomhetsplan. Det er igangsatt et arbeid med dette, og Styringsgruppa anbefaler at det intensiveres.

1.6 Samisk trosopplæring

I tråd med det faktum at Norge er et land grunnlagt på territoriet til to folk – det samiske og det norske – er det Samisk kirkeråd og andre samiske institusjoner og miljø som må ha det overordnede ansvaret for utformingen av samisk trosopplæring. Erfaringene fra ulike prosjekter i trosopplæringsreformen vil gi verdifulle bidrag. I arbeidet framover kan samarbeid mellom norske og samiske miljøer bidra til å bygge ned noe av motsetningene og mistenksomheten som er skapt av år med undertrykking og fornorsking.

Styringsgruppa anbefaler at en i arbeidet med ny plan for samisk kirkeliv vektlegger å videreutvikle trosopplæring for barn og unge i de ulike samiske områdene. Evalueringen anbefaler at spørsmålet om språklig bevisstgjøring reflekteres i kirkens trosopplæringsprosjekt. Også barn og unge som vokser opp utenfor de samiske kjerneområdene, bør få kunnskap om samisk kirkeliv og tradisjon. Et gjennomgående problem er mangel på materiell for trosopplæring på de ulike samiske språkene. Styringsgruppa anbefaler derfor at arbeidet med videreutvikling av det samiske nettstedet kvalitetssikres og fullføres.

1.7 Rekruttering og kompetanse i reformen

Rekruttering har vært omtalt som en av reformens kritiske punkter.

Rekrutteringen til stillingene i forsøksperioden har vært god, og kvalifiserte medarbeidere, ut fra utlysningsteksten, er ansatt i stillingene. Utbyggingen av reformen stiller høye krav til det videre arbeidet med å rekruttere kvalifisert personell til stillingene.

Det vil på kort tid være behov for 300–500 nye årsverk i kirken innenfor feltet trosopplæring. Dette vil komme på toppen av den vanlige utskiftingen av personell. I tillegg er det ventet stor avgang i presteskapet pga. store kull av prester som går av med pensjon i de nærmeste årene. Det må legges en strategi for rekruttering til de nye stillingene som opprettes i trosopplæringen. Prester og kateketer har tradisjonelt arbeidet med barn og unge i kirken. Det har vært registrert en viss grad av usikkerhet fra diakoner og kirkemusikere, som ikke alle

steder har hatt arbeid inn mot målgruppen barn og unge, om hvilken rolle de skal ha i trosopplæringen. En fornyet trosopplæring krever god faglighet og tverrfaglighet i stabene. For å oppnå varig gjennomslag for reformen må det utvikles utdannings- og kurstilbud som kontinuerlig sikrer kompetanse

Det må utvikles utdannings- og kurstilbud som kontinuerlig sikrer kompetanse hos medarbeidere i trosopplæringsarbeidet.

hos medarbeidere i trosopplæringsarbeidet. Det bør sikres at tema som er relevante for trosopplæring blir en integrert del av de ulike utdanningsløpene for fagstillinger i Den norske kirke sammen med de allerede etablerte fagdisiplinene. Dette gjelder f.eks. kommunikasjon, tilrettelegging, prosjektledelse og samarbeid. Det samme gjelder tema som er relevante for samisk trosopplæring. Det er viktig å legge til rette slik at ansatte kan ta videreutdanning/tilegne seg kompetanse mens de er i arbeid.

Prosjektperiodens stillinger

Noen steder kan det bli spørsmål om konvertering av stillinger, ordninger for kompetanseøkning osv. Det må legges til rette for overgangsordninger og tilpasninger fra prosjektdefinerte stillinger til et fast stillingsmønster. Rådgivningsbehovet overfor fellestrådene på dette området vil bli stort de nærmeste årene, og man må vurdere hvordan sentralkirkelige aktører som KR og KA kan rustes til disse prosessene.

I trosopplæringsreformen må det etableres overgangsordninger og konverteringsmuligheter for de som i dag er i disse stillingene. Tidsplanen for dette arbeidet lokalt må legges opp slik at ansatte har en trygghet for hvordan stillingene deres blir behandlet etter prosjektfasen. Styringsgruppa anbefaler at fellestrådene og prosjektmenighetene venter med å iverksette radikale endringer av prosjektstillinger inntil de omkringliggende menigheter også får tilført midler og innfører reformen, jf. en prostivis opptrapping av reformen som gir fellestråd/prosti mulighet til å se utvikling av en fornyet trosopplæring i sammenheng. Da unngår en å legge

– Å være på pilegrimstur utfordrer grensene for hvor langt en orker å gå. En blir sulten, trøtt, kald og varm. Kanskje ta et bad, eller gå over en bre. Det er en opplevelse å springe ned fra fjellet eller skli på snøen, forteller Jostein Strånbø. Som et ledd i Kilsfjord kyrkjeskule arrangeres «Vill helg» som en pilegrimsvandring med undervisningsdrypp underveis. Det «ville» kombineres med det stille, med plass til ettertanke og god prat. Ved siden av å bli kjent med egne grenser og skaperverket, er vandrerne også med på gudstjeneste-forberedelser. Blant annet skal et alter lages og pyntes.

stillingskabalene før alle kortene er på plass. Man vil da unngå en omorganiseringsprosess høst 08/ vinter 09 som man muligens vil måtte gjennomgå på nytt når de omkringliggende menigheter får tilført ekstra midler i løpet av de nærmeste årene. Når reformen er helt utbygd, kan en gjennomgå bemanningssituasjonen ut fra en helhetlig oversikt og vurdering. I gjennomføringsfasen må man

aktivt til at det blir opprettet en stilling som koordinerer og arbeider med rekrutteringsstrategier.

Frivillig medarbeiderskap

Det gledelige i prosjektperioden har vært at også mange er blitt rekruttert som før ikke var med i frivillig arbeid i kirken. Dette gjelder alle nivå i menigheten, fra planlegging og ledelse av prosjektet til gjennomføring og oppfølging av tiltak. Dette viser at flere ansatte ikke har foretrukket frivillige, men at det tvert imot har ført til en forløsning av frivillig engasjement at menighetene er blitt tilført ekstra ressurser. Flere prosjekt har rapportert at det er en utfordring i mange tiltak å få frivillige medarbeidere til å ta lederansvar.

Arbeid med frivillighet er viktig å videreføre, og det vil også i fortsettelsen være viktig med utstrakt samarbeid med frivillige organisasjoner. Styringsgruppen anbefaler at det arbeides aktivt med feltet frivillig medarbeiderskap. Menighetene må tilbys kurs om frivillig medarbeiderskap, kirkelig ansatte må ha det som tema i utdanningen, og det må settes av midler til forskning på medarbeiderskap.

Kompetanseutvikling i reformen

Erfaringene fra prosjektperioden viser at ulike utdanninger og mangfold i kvalifikasjonskrav har vært en berikelse for det kirkelige arbeidet. I mange staber har ny kompetanse ført til vitalitet og mer tverrfaglig samarbeid. Det bør vurderes om det skal defineres et minstekrav når det for eksempel gjelder pedagogikk og kristendom for dem som skal arbeide i trosopplæringsfeltet. Disse drøftingene involverer arbeidsgiver-, arbeidstakersiden og utdanningsinstitusjonene.

Det må legges gode rekrutteringsstrategier som gir unge lyst til å ta utdanning som passer i det kirkelige arbeidsmarkedet. Å legge til rette for rekruttering til det kirkelige arbeidsmarkedet er en stadig utfordring og vil kreve godt og målrettet arbeid.

vurdere om disse stillingene kan fortsette med samme stillingstittel som i forsøksfasen, eller om man midlertidig vil gi dem andre titler. Stillingene i dag er prosjektdefinerte og faste stillinger. Disse skal etter prosjektperioden innpasses i normal drift og i normalt stillingsmønster.

Koordinator for rekruttering

Rekruttering til kirkelig utdanning og arbeidsmarked er en kontinuerlig prosess, og det er et felleskirkelig ansvar. Det må legges gode rekrutteringsstrategier som bygger opp under og gir unge lyst til å ta utdanning som passer i det kirkelige arbeidsmarkedet. Å legge til rette for rekruttering til det kirkelige arbeidsmarkedet er en stadig utfordring og vil kreve godt og målrettet arbeid. Styringsgruppen anbefaler at det fra sentralt hold i Den norske kirke tas initia-

Det har i flere år vært medarbeidere til kateket- og diakonstillinger som kompletterer sin grunnutdanning med kirkelig utdanning etter ansettelsen. Styringsgruppa anbefaler at det utarbeides en modell som legger til rette for overgangsordninger for ansatte i trosopplæringsreformen etter den tidligere KIT-modellen⁴ eller lignede modeller. Der får de som er i stillinger, tilbud om kurs/moduler som gir en kompetanse som kvalifiserer til kirkelig arbeid. Styringsgruppa understreker at kartlegging og gjennomtenkning av nasjonale planer for kompetanseutvikling må foregå innenfor rammene som er mellom utdanningsinstitusjonene, arbeidstakerorganisasjonene, de nasjonale og regionale nivå.

I henhold til hovedavtalen på KA-sektor § 12 har arbeidsgiver plikt til å legge til rette for faglig utvikling og ha kunnskap om hvilken kompetanse de tilsatte har og for å gjennomtenke hvilket faglig påfyll de trenger.

1.8 Trosopplæring for barn og unge med særskilte behov

Reformens målformulering om å utvikle en systematisk trosopplæring [...] for alle døpte uansett funksjonsnivå tydeliggjør at en trosopplæring for alle innebærer å legge til rette for at alle skal få mulighet til å delta på en likeverdig måte, uansett funksjonsnivå hos barnet/den unge. Ethvert menneske har rett til åndelig utvikling. En trosopplæring for alle utfordrer til å forme fellesskap for og med alle. Tilretteleggingsperspektivet er innarbeidet i grunnforståelsen av hvordan menighetene arbeider for å skape en trosopplæring som er et reelt tilbud til alle barn og unge i målgruppen. Det knytter seg noen særlige utfordringer til å sikre et tjenestetilbud som ivaretar denne dimensjonen ved kirkens trosopplæring. Det er et viktig anliggende for Styringsgruppa at menighetene tar dette ansvaret på alvor og at ledelsen sentralt og lokalt har et kontinuerlig fokus på dette aspektet.

Universell utforming

Universelt utformede omgivelser vil gjøre at færre personer med nedsatt funksjonsevne blir funksjonshemmet. Universell utforming er kirkens generelle ansvar. Styringsgruppa mener at Kirkerå-

det bør vurdere om det skal utarbeides en nasjonal plan for universell utforming for Den norske kirke. Styringsgruppa anbefaler også at det etableres en tilskuddsordning som menighetene kan søke ved behov for ekstra ressurser i forbindelse med særskilt tilrettelegging.

Individuell tilrettelegging

Styringsgruppa mener at menighetene trenger tilgang til spesialpedagogisk kompetanse og veiledning lokalt og regionalt på dette viktige og krevende feltet, og det oppfordres til samarbeid med etablerte fagmiljø. Spesielt vil det være behov for at bispedømmene har ressurser og kompetanse som kan kurse og veilede medarbeiderne i forhold til barn og unge med nedsatt funksjonsevne.

Materiell og digitale ressurser/verktøy

For at menighetene skal få hjelp til å legge til rette for en trosopplæring for alle lokalt, vil det være et særlig behov for å gjøre ressurser tilgjengelig for menighetene gjennom en nasjonal nettportal. Styringsgruppa anbefaler at Kirkerådet bidrar til å videreføre/nyetablere et slikt verktøy, og at det sees sammen med utvikling av andre nettbaserte ressurser for trosopplæring og evt. andre kirkelige utviklingsområder.

Det er behov for ytterligere utvikling av materiell og pedagogiske hjelpemidler tilgjengelig på ulike språk og uttrykksformer (tegnspråk, blindeskrift, lydbok etc.), tilpasset ulike behov. I tillegg vil det være behov for å gjøre digitale ressurser tilgjengelig for barn og unge med behov for tilrettelagt undervisningsmateriell. Det vil være behov for å gi støtte til utvikling av tilrettelagt materiell.

1.9 Strukturelle støttefunksjoner for en fornyet trosopplæring

I prosjektfasen har det vært prøvd ut ulike strukturer og funksjoner i kirken for å støtte menighetene i deres utviklingsarbeid. Arbeidsfellesskapet har i sine rapporter evaluert disse strukturene som gode og viktige for utviklingsarbeidet og fremhevet at de fremmer lokal teologiproduksjon og kontekstuell trosopplæring, samtidig som det bygges nasjonal kompetanse. Det er blitt arbeidet med hvilke støt-

testrukturer som skal videreføres og nyutvikles, og hvordan de skal organiseres etter forsøksfasen. Behovet for støttestrukturer vil være forskjellig i gjennomføringsfasen og i konsolideringsfasen.

De ulike støttestrukturene skal bidra til å støtte en fornyelse av trosopplæring bl.a. med:

- verktøy for fornyelse, refleksjon, erfaringsdeling og læring
- kvalitetssikring
- veiledning, rådgivning
- oppfølging av medarbeidere
- materiellutvikling
- fagutvikling og faglig debatt på trosopp-læringsfeltet
- kontinuerlig kompetanseutvikling
- stimuleringsmidler til utviklingsarbeid

Flere av disse oppgavene kan løses gjennom å videreføre støttestrukturen fra forsøksfasen som kontaktpersonsordning, mentortjeneste, rapporteringsverktøy, kompetansenettverksarbeid og utviklingsprosjekter. Den nye trosopplæringsplanen med tilhørende ressurser vil også være et viktig redskap for menighetenes arbeid med å utvikle en fornyet trosopplæring.

Verktøy for refleksjon, læring og erfaringsdeling

En form for rapporteringssystem og en erfaringsdeling gjennom ressursbanken på kirken.no anbefales videreført i revidert versjon. Dette vil kreve en teknisk videreutvikling av systemet, men også en form for redaktørfunksjon for å sikre kvalitet

Ressursbanken har bidratt til å etablere en delekultur gjennom forsøksarbeidet. Den vil være et viktig sted for erfaringsdeling også i de kommende faser av trosopplæringsreformen.

og brukervennlighet på ressursmaterialet. Sty- ringsgruppa anbefaler Kirkerådet å vurdere om ressursbanken skal utvikles til et sted der kirken deler erfaringer og ressurser knyttet til ulik virksomhet, og ikke bare trosopplæring. Ressursban- ken har bidratt til å etablere en delekultur gjennom forsøksarbeidet. Ressursbanken vil være et viktig

sted for erfaringsdeling også i de kommende faser av trosopplæringsreformen.

Et langsiktig mål kan være å tydeliggjøre tros- opplæringen i større grad i en fornyet kirkelig års- statistikk for å sikre faglig fornyelse, erfaringsde- ling og skriftliggjøring av lokale prosesser, og for å opprettholde fokus og engasjement for trosopp- læring. Styringsgruppa anbefaler at rapporterings- verktøyet som er utviklet i prosjektperioden, vide- reføres i en revidert versjon i innføringsfasen.

Mentortjenesten

Mentortjenesten blir evaluert som en meget god ordning, og styringsgruppa anbefaler at tjenesten blir videreført. Det har vært nedsatt en gruppe som har gjennomgått erfaringene med tjenesten med tanke på en eventuell videreføring. Oppsum- meringen deres er et nyttig basisdokument når tje- nesten skal videreføres. IKO – Kirkelig pedagogisk senter – har vært operatør for tjenesten, og de har bidratt på en meget god måte for å etablere denne nye tjenesten i Den norske kirke. Nåværende men- torer har en avtale med IKO fram til 31.12.08.

Det anbefales at mentorordningen videreføres for alle menigheter som en obligatorisk tjeneste i gjennomføringsfasen, og som et tilbud i konsoli- derings-/driftsfasen. Et hovedvalg når det gjelder videreføring av tjenesten er hvordan den skal orga- niseres. Mentortjenesten bidrar til faglig utvikling i reformen og kan dermed sees i sammenheng med en styrking av kompetansenettverket. Skal ledelsen av mentortjenesten ivaretas av ordinære kirkelige strukturer, eller skal det settes ut til en annen struktur slik tilfellet har vært i forsøksfa- sen? Begrunnelsen for valget i prosjektperioden var at mentortjenesten ikke skulle være et kon- trollorgan. Det hensynet er ikke lenger like aktuelt etter prosjektperioden. Dersom ledelsen av men- tortjenesten ikke skal ligge til den ordinære struk- tur i kirken, må det i så fall lyses ut på anbud. Det må uansett sikres en tett dialog med den sentrale ledelsen av reformen.

De regionale og nasjonale utviklingsprosjek- tene har spilt en rolle som støttestruktur, i og med sin metode-, teori- og materiellutvikling. Denne ordningen har gjort det mulig å involvere svært mange aktører og mye ressurser i reformarbeidet.

Styringsgruppa anbefaler at ordningen videreføres både i reformens gjennomføringsfase og i en driftsfase. Det samme kan også sies om noen av de mer spesielle prosjektmenighetene som har hatt metodisk fokus.

Kompetansenettverk

Kompetansenettverk for trosopplæring er også en støttestruktur i arbeidet med fagutvikling, og er omtalt i Del 2, punkt 9.1.

Sentralkirkelige støttestrukturer

I overgangen mellom prosjektfase og gjennomføring/driftsfase er det nødvendig å gjennomtenke de sentralkirkelige støttestrukturer.

Bispedømmenes rolle

Når trosopplæringen skal utvikles i alle landets menigheter, vil bispedømmene som kirkens regionale ledd, få en mer sentral rolle enn de har hatt i reformens forsøksfase. I samarbeid med den sentrale ledelsen av reformen er bispedømmet et strategisk nivå for veiledning, kurs, ulike medarbeidersamlinger, oppfølging av planarbeid og et ev. rapporteringsverktøy som dokumenterer utviklingsprosessene. Bispedømmet vil være et ledd av økonomiforvaltningen i reformen. Dette innebærer også rapportering. De vil være avtalepart med menighetsrådene i en innføringsfase. Det er naturlig at det følger midler med økte arbeidsoppgaver på bispedømmenivået.

De eksisterende planer for kirkelig undervisning gir biskopen ulik rolle. Plan for dåpsopplæring fra 1991 sier at de lokale planene skal forelegges biskopen. Plan for konfirmasjonstiden fra 1997 sier at de lokale planene skal godkjennes av

biskopen. Styringsgruppa anbefaler at Kirkemøtet klargjør biskopens rolle i forbindelse med vedtak om ny plan for trosopplæring.

KA – Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon

Fellesrådene vil som arbeidsgivere være sentrale som støttestruktur for de økonomisk-administrative sidene ved reformen, personalledelse samt kompetanseheving av medarbeidere, og eventuell koordinering av planer innenfor fellesrådsområdet. KA er medlemsorganisasjon for alle landets kirkelige fellesråd. KA ivaretar både rådgivning overfor fellerådene mht. arbeidsforhold, arbeidsrett, økonomi etc. og arbeider med utviklingsorienterte spørsmål. Av særlig betydning for trosopplæringsreformen er det generelle arbeid med etterutdanningstiltak for kirkelig tilsatte som KA ivaretar i nær kontakt med fagforeningene. Utviklingen av kvalitetsverktøyet «Stadig bedre»

Utviklingen av kvalitetsverktøyet «Stadig bedre» har også gitt verdifullt bidrag til menighetenes utviklingsarbeid av en fornyet trosopplæring.

har også gitt et verdifullt bidrag til menighetenes utviklingsarbeid av en fornyet trosopplæring. Når prosjektmenighetene går over i drift, samtidig som stadig flere menigheter skal innføre reformen, forventes det et økt behov for rådgivning. Styringsgruppa anbefaler at det stilles noen midler til rådighet for at KA kan imøtekomme dette behovet.

«Til hele jorden» er et eksempel på et nasjonalt prosjekt. Det Norske Misjonsselskaps barne- og ungdomsorganisasjon (NMS U) har utarbeidet dette. Det er en «Vandring gjennom Bibelen for barn», bygget over lesten fra Bibelselskapets «Vandring gjennom Bibelen». Menighetene får et opplegg for seks samlinger, og 9–10-åringene får rikelig anledning til å bevege seg, oppleve mestringsglede – og lære mer om Bibel og misjon.

Barne- og ungdomsorganisasjonenes rolle

Organisasjonene har både en kompetanse, et organisasjonsapparat og en vilje til å spille en rolle i videreutviklingen av kirkens trosopplæring. Det er tjenlig at dette tydeliggjøres i ny plan for trosopplæring, og at det søkes et nært samarbeid med disse organisasjonene både lokalt,

Det er naturlig når det opprettes lag og foreninger i det kontinuerlige arbeid i menighetene at disse meldes inn i en nasjonal organisasjon.

regionalt og sentralt. Det er naturlig når det opprettes lag og foreninger i det kontinuerlige arbeid i menighetene at disse meldes inn i en nasjonal organisasjon. Dette gir et nettverk og tilgang til materiell og ressurser.

I prosjektperioden har organisasjonene hatt mulighet til å søke utviklingsmidler. Denne ordningen anbefales videreutviklet og videreført. Kirkerådet har etablerte strukturer som legger til rette for et nasjonalt samarbeid med organisasjonene.

IKO – Kirkelig pedagogisk senter

IKO har spilt en sentral rolle i de siste 50 årenes utvikling av kirkens dåpsopplæring, både når det gjelder planarbeid og metode- og materiellutvikling. Gjennom prosjektperioden har det vært et tett samarbeid med IKO når det gjelder kursvirksomhet, koordinering av mentortjenesten og pedagogisk menighetsutvikling. Også i den videre oppbyggingen av reformen vil IKO være en sentral aktør og et viktig ressurscenter.

Kirkerådet og trosopplæringssekretariatets rolle i den videre oppbyggingen av reformen

Sekretariatet for trosopplæringsreformen er knyttet til Kirkerådet. Det er i dag fem faste stillinger og fire midlertidige stillinger knyttet til sekretariatet. Kirkerådet er i gang med en organisasjonsgjennomgang, hvor forståelse og innplassering av trosopplæringssekretariatet er ett av flere fokuspunkter. Styringsgruppa anbefaler at dagens sammensetning og dimensjon av sekretariatet videreføres for 2009. Sluttrapporter fra alle prosjektene skal gjen-

nomgås, og de mange og ulike prosjektene vil kreve omfattende veiledning i overgang til drift. Svarene fra høringsrunden av ny plan for trosopplæring skal mottas og bearbeides fram til Kirkemøtet 2009.

For gjennomføringsfasen bør det opprettholdes en virksomhet i Kirkerådet tilsvarende trosopplæringssekretariatet, som kan lede videre opptrapping av reformen. Kirkerådet skal utarbeide kriterieliste, nasjonal fordelingsnøkkel og koordinere støttefunksjoner for gjennomføringsfasen. Det vil være store behov for kurs og veiledning både i forhold til dagens prosjekter og innføring av reformen i nye menigheter. Dette behovet øker etter hvert som reformen bygges ut til å omfatte stadig flere menigheter. For å sikre at forsøksfasens erfaringer preger videreutviklingen av reformen, må det igangsettes faglig bearbeiding og videre forsøksvirksomhet. Dette må koordineres, og den sentrale ledelsen av reformen må legge en felles strategi for dette videre arbeidet. En reform som ble innført med en lokalt forankret forsøks- og utviklingsfase krever at det legges til rette for informasjonstiltak og erfaringsspredning på en god måte i fortsettelsen. Dette vil bli en sentral oppgave for den sentrale ledelsen videre. Styringsgruppa understreker behovet for en sentral ledelsesfunksjon som koordinerer og bevarer et fokus på trosopplæringen med faglig tyngde og en utøvende funksjon. Bispedømmene har samstemt vektlagt behovet for et nasjonalt sekretariat med den kompetanse og rolle som dagens trosopplæringssekretariat har. Den sentrale sekretariatsfunksjon for reformen bør sees i sammenheng med ledelsen av kompetansenettverket, mentortjenesten og et sentralkirkelig arbeid for menighetsutvikling.

Kirkerådet vil være besluttsende myndighet for trosopplæringsreformen etter prosjektperioden. Styringsgruppa anbefaler at det blir opprettet en fag-/referansegruppe for det videre arbeidet med reformen.

1.10 Medlemskommunikasjon og nasjonal PR

Trosopplæringsreformen gir kirken en helt spesiell utfordring i forhold til å kommunisere med den store bredden av medlemsmassen. Kritiske fak-

torer i medlemskommunikasjon vil være kirkens nasjonale og lokale omdømme og kirkens ressurser til å trenge gjennom den massive informasjonsstrømmen som alle møtes med. Kjennskap til kirkens trosopplæring og de lokale tiltakene krever en betydelig innsats når det gjelder markedsføring og informasjonsarbeid. For å nå flest mulig innenfor den store målgruppen, trengs både økt kompetanse og tilgang til økonomiske og menneskelige ressurser. Prosjektmenighetene har gjort en rekke erfaringer, og dermed banet vei for en profesjonalisering innenfor fagfeltet kommunikasjon. Styringsgruppa anbefaler at man viderefører og styrker dette feltet i kirken i tråd med erfaringene høstet i forsøks- og utviklingsfasen.

Styringsgruppa vektlegger at en fortsatt styrking av kommunikasjonsinnsatsen er avgjørende for å få stor oppmerksomhet internt i kirken, og ikke minst blant kirkens medlemmer. Det vil være et stort behov for å øke kompetansen hos medarbeidere både på regionalt og lokalt plan.

Styringsgruppa anbefaler også at reformens visuelle profil videreføres, samtidig som den understreker at i alt informasjonsmaterieill må det komme tydelig fram at dette er en del av Den norske kirkes tilbud.

1.11 Koordinering i forhold til andre kirkelige endringsprosesser

Det pågår mange viktige endringsprosesser i Den norske kirke. Kirkens ordninger er igjen oppe til debatt og aktualiserer problemstillingene om hva slags kirke Den norske kirke er og vil være. En omfattende fornyelse av kirkens gudstjenesteliv pågår samtidig med trosopplæringsreformen. Kirkens kulturmelding er også vedtatt av Kirke-møtet, med mange forslag for å betjene samarbeidet kirke og kultur. Ny plan for diakoni er vedtatt,

og ny plan for kirkemusikk skal vedtas og implementeres i lokalmenighetene samtidig med trosopplæringsreformens slutfase.

I vedtaket om trosopplæring er det vektlagt at det skal gjøres forsøk med samarbeidende menigheter, og at det skal hentes erfaringer fra forsøksarbeid med ulike slags organisering og samarbeid. Reformens erfaringer understreker behovet for tverrfaglig innsats i tjenlige enhetsstørrelser med ca. 50–100 døpte i årskullet.

Trosopplæringsreformen har de aller fleste steder bevirket en fornyelse av gudstjenestelivet i prosjektmenighetene i tråd med verdiene i gudstjenestereformen. Innføringen av nye liturgier faller sammen med gjennomføringsfasen av trosopplæringen. Dels berører disse reformene hverandre innbyrdes, og dels vil gjennomføringsfasen ha en rekke overlappende prosesser i forhold til kompetanseøkning for kirkelig ansatte, rekruttering og oppfølging av frivillige medarbeidere, innlæring og innføring lokalt, tilrettelegging av kurs og materiellutvikling osv. Det er viktig at Kirkerådet legger til rette for en innføring av disse reformene slik at det skapes gode prosesser lokalt.

Dels griper alle disse reformene inn i hverandre, og dels vil de kreve store ressurser på lokalplan i vår kirke. Det er maktpåliggende at sentralkirkelige aktører ser disse prosessene i relasjon til hverandre og legger planer for hvordan prosessene kan berike hverandre. Dette vil kreve en tverrfaglig innsats, og Styringsgruppa anbefaler kirkerådet å se dette i relasjon til det sentralkirkelige arbeidet med menighetsutvikling. Det er begynt et arbeid med verktøy lokalmenighetene kan bruke i analyse av egen menighet og i utviklingen av lokale helhetlige virksomhetsplaner. Slike verktøy vil kunne legge til rette for tverrgående anliggender som f.eks. frivillig medarbeiderskap. Styringsgruppa anbefaler at Kirkerådet intensiverer arbeidet med dette.

